

Özgürlüğün Yasakçı Zihniyetle Sınava

Bazı yasadışı ve antidemokratik, entelektüel gözüken kişiler tarafından kabul edilmese de; Türkiye’de gerek demokratikleşme gerekse diğer belli başlı alanlarda/sektörlerde geline noktalar, eskiye nazaran epey bir ilerleme göstermektedir. Fakat başörtüsü yasağının kaldırılması yolunda henüz bir ilerleme görülmemektedir. Adımlar atılsa da yıllarca tartışıl da geline nokta yine aynıdır. Yoğun gündemler bir zaman bu konuyu “unutulmuş” gibi gösterse de; bu yasadışı yüzünden mağdur olanlar olduğu sürece bu konu ne unutulacaktır ne de unutturulacaktır.

Bu yazıda başörtüsü veya türban sorunu hakkında en çok tartışılan 3 konu ele alınmıştır; yasağın hukuki boyutu, kamusal alan tartışması ve laiklik ilkesi boyutu.

Başörtüsü Yasağının Hukuki Boyutu

Kendi çıkarları doğrultusunda “Türkiye hukuk devletidir!” diyenler başörtüsü konusunda tamamen keyfi davranmış, Anayasa Mahkemesinden ve Danıştay’ın bazı kararlarından kendilerine ve bu yasağa hukuki zemin aramışlardır. Hâlbuki kendileri de çok iyi bilmektedirler ki, başörtüsü yasağının hiçbir hukuki boyutu yoktur. Hukuki boyutlarla dolaylı olarak da ilgili olan kanun maddeleri de başörtüsü yasağına zemin hazırlayan değil aksine böyle bir yasağın olmadığını belirten maddelerdir.

Anayasa’ya göre, Türkiye insan haklarına saygılı bir devlettir (md.2) ve insan hakları üzerine kurulmuştur (md.14). Ve Anayasa 12.maddede “herkesin ihlal edilemez ve vazgeçilemez doğal temel haklara ve özgürlüklere sahip olduğunu” da ifade eder. Maddenin devamındaki 13.maddede ise bu temel hakların hangi hallerde ve hangi ölçüde kısıtlanabileceği belirtilmiştir. Bu noktada ve belirtilen diğer maddelerde de herhangi bir şekilde başörtüsü yasağına yasal zemin yoktur. Öyle ki anayasada (ihtilal yasaları da buna dahil) hiçbir durumda ne başörtüsü ne türban kavramı geçmekte ne de bayanların ne şekilde başlarını örteceği geçmektedir.

“Özellikle 24. madde din ve inanç özgürlüğünü garanti altına alır. Bu kuralın arka planın ışığında şunları söylemek mümkündür;

- Her yetişkin insan kıyafetini seçmekte özgürdür,
- Bu özgürlük kişinin dini inancına göre kıyafetini seçme özgürlüğünü de içerir.”

Nitekim 42.madde de ise; “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.” denilmektedir.

Bir diğer tarafta Yüksek Öğretim Kanununun Ek 17. Maddesi ise, “Yürürlükteki kanunlara aykırı olmamak kaydı ile yükseköğretim kurumlarında kılık kıyafet serbesttir” demektir. Kanunlarda herhangi bir şekilde adı bile geçmeyen veya dolaylı olarak onu ima eden bir şeyin bulunmaması; kanuna aykırı bir durumu da ortaya çıkarmaz.

Türkiye’nin de altında imzası bulunan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve ek protokollerinde "eğitim hakkı" ve "din özgürlüğü" şöyle düzenlenmiştir;

"Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir." (AİHS)

"Madde 9 - Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü: 1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, açıkça veya özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir. 2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü ancak kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlığın veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda zorunlu tedbirlerle ve yasayla sınırlanabilir" (Ek Protokol)

Türkiye Cumhuriyeti yasaları AİHS'ye aykırı olamayacağına göre, başörtüsünü okullarda veya devlet dairelerinde yasaklamak yukarıdaki maddelere aykırıdır.

Anayasa Mahkemesi ve Danıştay kararlarından yasal zemin bulamayan yasakçı zihniyet her sıkıştığında "Laiklik elden gidiyor!" dedi... Bu noktada ise şunu belirtmek gerekir; Avrupa Parlamentosunun kesin kararına göre, inancı sebebiyle okullarda öğrencilerin başını örtmesi laikliğe aykırı değildir. Ama bu durum o yasakçı zihniyetlerde herhangi bir şey uyandırmaz, bu zamana kadar da uyandırmadı.

BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 26. Maddesi, "herkesin, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet ya da doğuştan kaynaklanan herhangi bir ayırım" olmaksızın kanun önünde eşit olduğunu belirtir.

Ayrıca Birleşmiş Milletler Eğitim Hakkı Özel Raportörü, üniversitelerde başörtüsü yasağının, kadınların eğitim ve öğretim olanaklarına erişim hakları açısından ayrımcı bir düzenleme olduğu konusunda Türkiye hükümetini uyardı.

Görüldüğü gibi ne TC Anayasasında, ne Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ne Birleşmiş Milletler tarafınca ne de Avrupa parlamentosunda bu durum olumlu görülmemiştir... Hukuki olarak bu yasağı savunan hiçbir madde yoktur.

Kamusal Alan Tartışması

Teorik olarak da pozitif siyasette de çok tartışılan bir konu olduğu kesin kamusal alan kavramının. Fakat bunu bir yasak sebebi olarak göstermek çok saçma, akla mantığa sığmayan bir durumdur. Bu da aynı şekilde yasağa zemin arama arayışları veya daha doğru bir kavramla çırpınışlarıdır.

Gazi Üniversitesi öğretim görevlisi Prof.Dr. Atilla Yayla kamusal alanı 3 soru ile izah etmeye çalışmış. Bu sorulara verilecek birkaç basit örnek ile bu tartışmalara son vermek mümkündür.

Kamusal alan;

- 1) Egemenliğin bir yansıması olarak, kamu otoritesinin geçerli olduğu her alan mıdır?
- 2) Bir kamu görevinin ifa edildiği yer midir?
- 3) Bir kamu görevlisinin bulunduğu mekân mıdır?

“İlk durumu ele alırsak; toplum hayatında kamu otoritesi teorik olarak her yerde geçerlidir. Meselâ, sokaklar da kamu otoritesinin geçerli olduğu yerlerdir, öyleyse, sokakta da başörtüsünün yasak olması gerekir.

Evimiz elbette bizim özel alanımızdır, lâkin orada da, duruma bağlı olarak, kamu otoritelerinin yetkileri vardır. Eşinize veya çocuğunuza kötü muamele ederseniz, kamu adına evinize müdahalede bulunulabilir. Yâni eviniz de bir kamusal alana dönüşebilir. Bu durumda, evlerde bile başörtüsü yasağının bulunması gerekmez mi?

İkinci durum düşünülürse; Önce sormamız lâzım: Bir kamu görevlisinin fiilen görev yaptığı her yer bir kamusal alan mıdır? Eğer böyleyse ve yasak kamusal görev veya hizmet alanlarını kapsayacaksa, üniversiteler yanında parklar, vergi daireleri ve hastaneler de başörtüsünün yasak olduğu yerler arasında olmalıdır.

Son durumu düşündüğümüzde ise; devlet memuru akşam evine vardığında orası da kamusal alan olur ve eşinin başörtüsünü çıkarması gerekir!

Veya şu söylenebilir; Kamu görevlisinin bir kamu göreviyle bulunduğu mekân kamusal alandır. Lâkin bu da problemi çözmeye yetmez. Meselâ, Sağlık Bakanlığı'na bağlı bir hemşire bir aşı kampanyası vesilesiyle bir köye gitse ve köy meydanında topladığı kişilere aşı yapsa, bu o köyü veya köy meydanını kamusal alana çevirir ve hem hemşirenin hem de köylü kadınların başının açık olmasını mı gerektirir?”

Üç ihtimalde de görüldüğü gibi kamusal alan tartışmaları yersiz ve saçmadır. Hiçbir şekilde bu bahane edilerek başörtüsüne yasak getirilemez. Bu tip anlayışlara göre Türkiye’de kamusal alan genişledikçe özgürlük alanı daralmakta/kısıtlanmaktadır. Bu da hukuk devleti için kabul edilebilir bir durum değildir.

Başörtüsü Laikliği Engeller mi?

Laiklik kavramı; ülkemizde her daim tartışılan ve bazı kemikleşmiş, kör muhalefet yapan kesimler tarafından başları sıkıştıkça kullandıkları kavramdır. İlkokuldan beri din ve devlet işlerini birbirinden ayıran bir kavram olarak öğretilen ve bu sayede yeni yetişen kuşağı da şimdiki nesil gibi bilinçsiz yetişmesinde sebep olan kişi, kurum ve kuruluşlar; bu kavramı yıllardır belli başlı konular karşısında kendi savunmalarını yaparmış gibi ısıtıp önümüze koymuştur. Her daim “elden gidiyor” denilen hâlbuki elimizde bile tam anlamıyla tutamadığımız/tutturulmasına izin verilmeyen bir kavram laiklik. Eğer elimizde laiklik olsaydı başörtüsü yasağı gibi bir sorun da yaşamıyor olurduk. Çünkü laiklik ilkesi böyle bir yasakçı zihniyete “evet” diyen bir ilke değildir. Ve bu yasağa evet diyenlerin de yasal zemin olarak aradıkları, her daim övündükleri bir ilke de değildir.

Laiklik; devletin, çeşitli dinler karşısında maksimum tarafsızlığını gerektiren bir ilkedir. Kim olursanız olun ister Hristiyan olun ister Musevi olun veya Allah’a inanmayın, hangi ırk, mezhepten olursanız olun; bu çeşitlilik arasında laikliği benimseyen bir devletin pozitif veya negatif ayrımcılık yapmamasını gerektirir. Yani başı açık olan ile başı kapalı olan da aynı vatandaşdır ve aynı haklara sahiptir. Ne başı açık olana herhangi bir mevkide/konumda bir pozitif ayrımcılık yapılmalı ne de başı kapalı diye bireylere negatif ayrımcılık yapılmalı. Başı kapalı diye üniversitelere alınmayan gençlerin durumu tamamen bir ayrımcılıktır. Bu hem laiklik ile hem ahlak kurallarıyla hem de hukuk devletiyle bağdaşmaz.

Şu da bilinmesi gerekir; başörtüsü takan kişiler bunu siyasi bir simge olsun diye değil, örtünmenin Allah'ın emri ve bir din görevi olduğuna inandıkları için takıyor ve yasağa da bu yüzden karşı çıkıyorlardır. Çünkü laikliği benimseyen bir sosyal ve hukuk devletinin; vatandaşlarının dinlerine saygı duyması gerekir ve onların ibadetlerini gerçekleştirebileceği imkânlar sunması gerekmektedir. Fakat halen var olan yasak göstermektedir ki TC devleti bunu yapmamaktadır. İbadet kavramından sadece namaz kılmak, hacca gitmek vs. anlaşılmalıdır. Başörtüsü takmak da bir ibadettir. Ve ibadet hakkını istemek dolaylı olarak kısıtlanan özgürlüğünü istemek her bireyin en doğal hakkıdır.

Savundukları kavramı tam anlamıyla bilmeyen bu antidemokratik yasakçı zihniyetler her daim bu kavramı başörtüsü yasağına yasal zemin aramak için kullanmış ve bundan sonra da ömürleri yettiği müddetçe kullanmaya devam edeceklerdir. Bunlara kendileriyle özdeşleştirdikleri özgürlük, laiklik, eşitlik, insan hakları gibi kavramları tam anlamıyla anlatmak kolaydır fakat zihinlerine yerleştirmek, anlatılanları kabul ettirmek çok zordur. Çünkü yaptıkları tek şey at gözlükleri olaylara bakmak ve çözümsüzlük üzerine kör muhalefet yapmaktır.

Sonuç

“21. yüzyılda kadın haklarından, çağdaşlaşmaktan, insan haklarından ve demokrasiden en çok bahsedilen bir dönemde halen başörtülü kadınların ne zaman, nereye girip nereye giremeyecekleri, hangi hakları kullanıp hangilerini kullanamayacakları ve hatta kimin eşi olduklarında sorun çıkıp çıkmayacağı Türkiye'nin en çok konuşulan konusu olmaya devam etmektedir.” Görüldüğü gibi gelinen nokta gayet vahimdir. Ne kamusal alan tartışmaları bu yasağı sebeptir ne laiklik ilkesi. İşi hukuk konusu haline getirmek isteyenlerde öncelikle ulusal ve uluslar arası alanda gerekli kanun ve yasaları okumaları gerekmektedir.

Yükseköğretim kurumlarındaki var olan başörtüsü veya türban yasağı uygulaması, Türkiye'deki vesayetçi-otoriter rejimin, antidemokratik, yasakçı zihniyetin bir ürünüdür.

Demokrasi mücadelesi veren ülkemizde televizyonlarda “türbanlı bir öğrenciye hak ettiği notu vermeyeceğini” ifade eden rektörler ya da “Türbanlı bir öğrenciye ders vermek istemediğini” beyan eden öğretim görevlileri olduğu sürece, yasağın kaldırılması için mecliste üçte iki çoğunlukla kabul edilen ama uygulanamayan akıl ve hukuk dışı olaylar olduğu müddetçe, koca ülkenin başbakanının eşini hasta ziyaretine sırf başındaki örtüden dolayı kabul etmeyen zihniyetler olduğu sürece elbette bu mücadele sekteye uğrayacaktır, yara alacaktır. Fakat bu sekteler özgürlük yolunda kalıcı engeller olmamalıdır. Ve özgürlüğe ulaşana dek bu dava hem mağdurlar tarafından hem de insan haklarını savunan her vatandaş tarafından savunulmalıdır.

Bir insan hakkı ihlâlinin olduğu yerde, yapılması gereken tek şey, hemen bu ihlâlin önlenmesi, ortadan kaldırılmasıdır. Daha refah ve huzurlu bir devlet için, sosyal ve hukuk devletinin gereklerini tam anlamıyla yerine getirmek için bu yasak derhal kaldırılmalıdır.

Talha Dereci

06.02.2010

talhadereci@gmail.com

www.talhadereci.com